

Trošak djeteta

„Moralnost društva može se procjenjivati prema tome što čini svojoj djeci.“

Dietrich Bonhoeffer, njemački protestantski teolog

Mnogim ekonomistima su djeca najčešće interesantna u kontekstu borbe protiv izrabljivanja djece, dječjeg rada, i siromaštva. Zapravo, vrlo je lako etiketirati osobu kao bešćutnu ako ne pokazuje suosjećanje prema djeci koja su u teškim životnim okolnostima, pa se i nastojanja koja imaju za cilj iskorjenjivanje izrabljivanja i siromaštva djece čine logičnima i nimalo posebnima – ona su zapravo nužnost.

U ovo predbožićno vrijeme, kada smo pozvani razmišljati o rođenju Djeteta, i kada smo istodobno zasuti najjačom artiljerijom konzumerističkog društva (koje nam sugerira kako ćemo sigurno i dublje propasti ne kupujemo li još, više, i još više), bit ćemo vjerojatno pozvani sudjelovati u raznim akcijama koje ciljaju na suosjećanje prema najmanjima u potrebi. Naravno, valja biti solidaran sukladno svojim mogućnostima.

S druge strane, znamo li kako Hrvatska stari, i kako će (realno govoreći – bez ikakve patetike) Hrvatski narod nestati nastavi li se dugoročno trend depopulacije, može se postaviti pitanje kakav je značaj djece za ekonomiju jedne države? K tome, u nekom mračnom zakutku, sasvim tiho, u četvrt glasa, može se postaviti i pitanje i cijene djeteta: *koliko dijete košta?*

Zapravo, ovo pitanje neki ekonomisti postavljaju vrlo glasno. Nancy Folbre, američka ekonomistica i feministkinja, naslovila je svoju knjigu *„Vrednovanje djece: ponovno osmišljavanje ekonomije obitelji“* (izdavač: Harvard University Press, 2008), i ondje piše: „Odgoj djece je neudobno smješten u našem ekonomskom sustavu. Roditelji pružaju usluge visoke vrijednosti izravno svojoj djeci, i neizravno svima koji će imati koristi od budućnosti njihove djece. No, zauzvrat ne dobivaju nikakvu ili malu ekonomsku nagradu.“ Naglašava kako pitanja odgoja djeteta pokrivaju sve razine društva. Drugim riječima; dijete nije interes i briga samo oca i majke, već i šire zajednice. Uobičajeni način opisivanja gospodarstva kao tržišta na kojem se razmjenjuju dobra i usluge između kućanstava, poduzeća, i države pokazuje se nedostatnim jer ne obuhvaća sve ono što roditelji čine za svoju djecu, a što ta djeca u budućnosti čine i za gospodarstvo i za državu.

Nadalje, kako promatrati odgoj djeteta: kao investiciju, razmjenu dobara i usluga, obvezu, ili kao darivanje? Mnogi su još na razini opisa odgoja kao investicije: oni vjeruju kako investiranje u djecu donosi prinos u nekoj formi zadovoljstva (zapravo jednako kao i investiranje u kućne ljubimce). Pri tom zaboravljaju da djeca ne donose samo zadovoljstvo, već i vagon brige, dok se kućne ljubimce smije i dati uspavati ako traže odveć pažnje. Osim toga, djeca su budući radnici i porezni obveznici. No, uživatelji plodova njihova budućeg rada

uopće ne moraju biti njihovi roditelji, odnosno oni koji su najviše „investirali“ u to da oni jednog dana postanu samostalni stvaratelji novih ekonomskih vrijednosti, te mnogi roditelji i ne dočekaju taj trenutak. Kako onda vrednovati trošak djeteta?

RAZRADA

Najveća žetva svih trgovaca događa se u predbožićno vrijeme, kada se žanju daleko najveći prihodi u cijeloj godini. Troši se nemilice, kao da ne postoji sutra, a možda najviše troši se na djecu: vlastitu i/ili tuđu. Budući se najveći prihodi ostvaruju upravo krajem godine, a u tim prihodima vrlo velik udio ima potrošnja u korist (i na štetu) djece, proizlazi kako ogroman dio ukupne potrošnje ustvari odlazi na djecu. K tome, značajan dio troši se na ono što je djeci najnužnije potrebno za život: bombone, čokolade, i igračke.

Paradoksalno, dijete je izdašan potrošač, ali nikakav kreator ekonomske vrijednosti, odnosno ono ne stvara dodanu ekonomsku vrijednost, ni u obitelji, ni u državi. Jasno, pod tim se podrazumijeva da ono ne privređuje i ne doprinosi izravno ni kućnom, a ni državnom budžetu. S druge strane, dijete je potrošač dobara koja povećavaju komfor življenja u većoj mjeri nego što su to njegovi roditelji. To znaju i proizvođači i trgovci, pa tako u američkom časopisu *Entrepreneur* (Poduzetnik) na vrhuncu krize krajem 2008. godine stoji: „Gospodarstvo može potonuti, cijene goriva mogu letjeti, ali jedno uvijek ostaje isto: poduzeća orijentirana prema djeci nastavljaju rasti. Roditelji će škrtariti na sebi kako bi više priuštili svojoj djeci.“ Ovdje leži dio odgovora zašto su cijene npr. dječje odjeće gotovo jednake cijenama odjeće za odrasle, premda su im troškovi proizvodnje bitno niži: roditelji su spremni platiti i višu cijenu iz čisto iracionalnih razloga (iz ljubavi). Stoga se i cijena formira na iracionalnoj razini.

Dio odgovornosti za visoke cijene opreme za djecu u Hrvatskoj snose i tijela političke vlasti. Ako je medijski lobi uspio izvojevati više nego dvostruko nižu stopu PDV-a na novine i časopise (u što ulazi npr. i foto oglasnik za jahte i druga plovila), a na dječju hranu i opremu se uredno plaća cijelih 23%, onda je jasno kako je primarni interes hrvatskog društva da građani čitaju novine (svakim danom sve više tabloidizirane i „žuće“), a ne da imaju djecu. Dakle, u Zakonu o PDV-u (čl. 10a) između redaka moglo bi se čitati „imajte pretplatu na *lifestyle* magazin, a ne potomke“.

Valja priznati kako su tijela državne uprave ipak donijela par mjera za poticanje nataliteta. Tako novorođenče ima pravo na jednokratnu naknadu u iznosu 2.328 kn iz sredstava HZZO-a, a gradovi i općine isplaćuju jednokratnu pomoć za bebe: npr. u Zagrebu za trećerođeno dijete 66.000 kn (jednom godišnje tijekom 6 godina: ukupno skoro 400 tisuća kuna), u Vukovaru jednokratno 1.000 kn, bez obzira na broj djece (toliko o

decentralizaciji Hrvatske). Osim toga, roditelji imaju pravo na uvećani osobni odbitak za svako novorođeno dijete, pa slijedom toga plaćaju manje poreza i imaju nešto veće plaće.

Mogu li ti nešto veći prihodi pokriti trošak djeteta, ubrajajući ovdje cijene stanovanja (režije), prijevoza, hrane, odjeće i obuće, zdravstvene skrbi, školovanja? Vrlo teško – valja pogledati samo troškove dječje opreme.

Prosječni troškovi nekih stavki dječje opreme	
Pelene, vlažne maramice	oko 200 kn mjesečno
Kućne sjedalice	oko 250 kn
Auto-sjedalice	od 300 kn naviše*
Dječja kolica	od 300 kn naviše*
Nosiljke	oko 200 kn
Hranilice	oko 250 kn
Hodalice	oko 250 kn
Krevetići	od 500 kn naviše*
Ormarići za presvlačenje	od 800 kn naviše*
* nebo je granica	

Treba podsjetiti kako je u djece jak poriv da dopru u unutrašnjost svih materijalnih objekata i pritom ih dovedu u stanje neupotrebljivosti, pa je neke stavke opreme potrebno kupovati i više puta.

Jasno, pitanje je treba li djetetu sva ta oprema? Kako je generacija srednjih godina uopće uspjela odrasti i dogurati do tridesetih kad u djetinjstvu ne imaju ni parni stroj za dezinfekciju bočica niti reciklirane plutajuće anatomske sjedalice za kadu? Potrošačko društvo hipnotizira i podvaljuje kako smo loši i nebrižni roditelji ne priuštimo li djetetu sve, ili barem onoliko koliko ima susjedovo dijete. Tako se kategorija proizvoda za sigurnost djece razvila do neslučenih visina upravo na osnovi podmukle sugestije kako roditelja koji ne kupuje te proizvode zapravo i nije briga za svoje dijete.

Uz materijalne troškove treba pribrojati i troškove raznoraznih usluga: vrtića, tete za čuvanje, i u novije vrijeme obvezni *baby-fitness*. Također, „nužno“ je kupiti i apsolutno sva cjepiva i cijepiti dijete protiv svega što postoji (cijena: ovisno o cjepivu – oko 100, 500, i više kuna).

Ovo su troškovi manje djece, dok se kod veće djece pojavljuju troškovi školovanja (treba li opet spominjati udžbenički kaos?), kako u osnovnim i srednjim školama, tako i na fakultetima: cijene smještaja van obiteljskog doma i prijevoza, itd. Tu je i nužni džeparac na kojem se nikada, ali nikada ne smije škrtariti, imajući na umu misao američke komičarke Phyllis Diller: „Budite dobri prema svojoj djeci; ona će odabirati vaš starački dom“.

Važnije od svega, kako vrednovati napor, trud, energiju, i vrijeme? Koliko dijete iziskuje u ovim kategorijama? Premda ga se ne može jednostavno kvantificirati, sasvim je jasno kako je trošak ovih stavki enorman.

Unatoč svemu, negdje duboko čovjek osjeća kako tu nešto „ne štima“. Ne smije se dijete promatrati kao zbroj kojekakvih iznosa u kunama. Dijete nije samo potrošač već i proizvođač, i to proizvođač roditeljskih osjećaja. Sklizak je to teren za ekonomiste, jer se osjećaji ne daju pretvoriti u brojke, ali ipak postoje. Koliko kuna košta bebin osmijeh i 'gu-gu'? Čime platiti izgovor za gledanje crtića, šakljanje i valjanje po krevetu? Radost zbog završene škole?

Stoga pravo pitanje nije *koliko dijete košta*, nego *tko će platiti taj trošak*. Riječima Nancy Folbre: „Budući su djeca društveno dobro od kojih koristi ima čitava ekonomija, porodična privrženost djeci zaslužuje dosljednu i pravičnu javnu potporu.“ Prebaci li društvo sav trošak na pleća roditelja demotivirat će bračne parove i odvratiti ih od roditeljstva. Zapravo, učinit će samoubojstvo, jer bez djece društvo neće opstati. Aktualna politika ne čini gotovo ništa kako bi pomogla roditeljima u rastućim troškovima odgoja djece. Zapravo, u određenom smislu ovakva politika eksploatira roditelje jer ih s jedne strane oporezuje kako bi uzdržavali starije generacije (umirovljenike), a s druge strane ih žestoko oporezuje i na odgoju mlađe generacije. Stalna fokusiranost hrvatske politike na kratak rok, bez ikakvih koncepcija i ideja o dugoročnim trendovima vodi nas još dublje u tunel problema, i to bez pogonskog goriva da se iz tog tunela i izvučemo.

U OKVIR:

Proračunata obitelj

Američka državna agencija za prehranu na službenim internet stranicama (<http://www.cnpp.usda.gov/calculatorintro.htm>) nudi svojim građanima mogućnost izračuna troška djeteta. Tako američki građani mogu procijeniti koliko ih zapravo dijete košta, „što im omogućava bolje planiranje ukupnih troškova“. Kalkulacija troška djeteta ovisi o broju i dobi djece, bračnom statusu, mjestu stanovanja, i visini primanja roditelja.

Uzmimo za primjer hrvatsku iseljeničku obitelj s dvoje djece, Ivanom (15 god.) i Anom (10 god.), koja živi u zapadnom SAD-u, a otac i majka ostvaruju za SAD ispodprosječna primanja (manja od 4.738 dolara – oko 22.750 kn – *mjesečno*). Prema kalkulatoru ove američke agencije godišnji trošak odgoja Ivana i Ane iznosi (preračunato u kune):

	Stanovanje	Hrana	Prijevoz	Odjeća	Zdravlje	Skrb (škola, čuvanje, i sl.)	Ostalo	Ukupno
Ivan	16.992	10.080	7.632	3.696	4.032	3.840	3.408	49.680
Ana	16.992	9.312	6.432	2.928	2.880	5.136	3.600	47.280
Ukupno	33.984	19.392	14.064	6.624	6.912	8.976	7.008	96.960

Dakle, gotovo 100 tisuća kuna godišnje. Tijekom 18 godina oba djeteta koštati će ih ukupno preko 350 tisuća dolara (preko 1,68 milijuna kuna).

Ovaj izračun je manjkav prije svega stoga što isključuje vrlo bitne neke stavke, primjerice vrijeme i energiju roditelja. Kada bi se i ovi troškovi uspjeli ukalkulirati zapravo bi bilo jasno kako je dijete skupo *do beskonačnosti*, i kako ne postoji ekonomski efikasan (i legalan) način da se dijete „isplati“.